

Michał Paszkowski

Spadek zapotrzebowania na gaz ziemny w państwach bałtyckich w 2023 roku

W państwach bałtyckich w 2023 r. kolejny rok z rzędu odnotowano spadek zapotrzebowania na gaz ziemny. Początkowo taka sytuacja była związana z pandemią COVID-19 i wysokimi cenami surowca na giełdach w Europie (efekt manipulacji cenami przez Rosję w 2021 r., a następnie wojny rosyjsko-ukraińskiej w 2022 r.). Obecnie oczekuje się, że prognozowany wzrost gospodarczy w 2024 r. oraz stabilizacja cen surowca na giełdach w Europie mogą przyczynić się do wzrostu konsumpcji gazu ziemnego w całym regionie.

Litwa. Zapotrzebowanie na gaz ziemny w tym państwie odpowiada za 56% łącznej konsumpcji państw bałtyckich. Na Litwie surowiec ten jest wykorzystywany głównie do celów przemysłowych, w tym przede wszystkim do produkcji amoniaku, używanego do wytwarzania nawozów sztucznych przez firmę Achema w zakładzie w Janowie, która odpowiada za 50% konsumpcji surowca na Litwie. Dodatkowo surowiec ma zastosowanie w wytwarzaniu energii elektrycznej w elektrociepłowniach oraz służy do przygotowywania potraw na obszarach wiejskich (rzadziej jest wykorzystywany do celów grzewczych). Od 2012 r. odnotowywane jest mniejsze zużycie z dwóch zasadniczych powodów. Po pierwsze, w części starych, wysłużonych elektrociepłowni gaz ziemny został zastąpiony przede wszystkim biomasą. Po drugie, poziom konsumpcji jest ściśle powiązany z zapotrzebowaniem spółki Achema. Od 2021 r. zakład funkcjonował na niskim poziomie, z uwagi na wysokie ceny gazu ziemnego, a w październiku 2023 r. częściowo wznowił pracę w jednej z dwóch jednostek wytwórczych. Ponownie od listopada 2023 r. w zakładzie trwają prace remontowe. W 2023 r. kolejny raz miał miejsce spadek konsumpcji surowca (4% w stosunku do 2022 r.), co było związane z ciepłą zimą w sezonie jesienno-zimowym 2022/2023 oraz wysokimi cenami gazu ziemnego na rynkach surowcowych na początku 2023 r. W tym czasie wzrosło zapotrzebowanie na surowiec głównie do wytwarzania energii elektrycznej.

W 2024 r. oczekiwany jest wzrost zapotrzebowania na gaz ziemny z uwagi na trzy czynniki. Po pierwsze, stabilizacja cen gazu ziemnego, która ma miejsce pomimo trwającej wojny rosyjsko-ukraińskiej. Obecnie ciepła zima sprawiła, że konsumpcja surowca do celów grzewczych pozostaje niska, co wpływa na cenę surowca. Pewnym wyjątkiem była sytuacja w styczniu 2024 r., kiedy to miała miejsce fala zimna, która znacznie zwiększyła zapotrzebowanie na energię elektryczną oraz ciepłą. Przewiduje się, że poziom zgromadzonych zapasów w państwach Unii Europejskiej powinien być wysoki na zakończenie sezonu grzewczego 2023/2024, co będzie stabilizowało cenę na giełdach w Europie. Po drugie, realizacja dostaw i sprawnie funkcjonująca infrastruktura importowa. W chwili obecnej 85% dostaw gazu ziemnego na Litwę ma miejsce poprzez terminal regazyfikacyjny w Kłajpedzie, a dostawy są realizowane bez przeszkód. Po trzecie, wzrost gospodarczy, który zgodnie z szacunkami Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF) ma wynieść 2,7% wobec spadku o 0,2% w 2023 r.

Łotwa. W państwie tym zapotrzebowanie na surowiec wynosi ok. 31% łącznej konsumpcji w państwach bałtyckich, a gaz ziemny jest wykorzystywany przede wszystkim do wytwarzania energii elektrycznej oraz w ciepłownictwie. Największą rolę w tym względzie odgrywają elektrownie oraz elektrociepłownie w Rydze (elektrownie CHPP-1 oraz CHPP-2 należące do firmy Latvenergo)¹. W 2023 r. nastąpił spadek zapotrzebowania na surowiec (o 6%)

¹ A. Kuczyńska-Zonik, *Republika Łotewska*, [w:] *Raport. Bezpieczeństwo energetyczne państw Europy Środkowej i Wschodniej*, red. B. Surmacz, M. Paszkowski, Lublin 2023, s. 120-121.

w efekcie wysokich cen surowca na giełdach w Europie oraz dużego poziomu wytwarzania energii elektrycznej w hydroelektrowniach (dzięki korzystnym warunkom pogodowym). Na początku 2024 r. wysoki poziom napełnienia magazynów w Europie oraz ciepła zima powodują, że obecne uwarunkowania rynkowe, wraz z prognozowanym wzrostem gospodarczym, powinny w pełni określić kondycję rynku gazu ziemnego w tym państwie. Zgodnie z szacunkami IMF przewiduje się, że PKB Łotwy w 2024 r. wzrośnie o 2,6%, podczas gdy w 2023 r. był to wzrost o 0,5%. Jednocześnie elementem ograniczającym zwiększone zapotrzebowanie na gaz ziemny będzie polityka odchodzenia od paliw kopalnych. Na przykład w lutym 2024 r. władze Rygi zatwierdziły przepisy, zgodnie z którymi od 1 stycznia 2026 r. nie będą wydawane nowe pozwolenia na montowanie w domach kotłów gazowych. Obecnie pozwolenia są wydawane na okres 5 lat, co oznacza, że kotły będzie można instalować do 2031 r.

Estonia. W państwie tym konsumpcja gazu ziemnego odpowiada za 13% łącznego zapotrzebowania państw bałtyckich na ten surowiec. Jednocześnie to w tym państwie odnotowano największy spadek zapotrzebowania na ten surowiec w 2023 r. w porównaniu z 2022 r. (o 9%). Zasadniczo gaz ziemny odgrywa niewielką rolę w gospodarce tego państwa (oprócz ciepłownictwa), co jest przede wszystkim spowodowane dużym udziałem łupków bitumicznych w procesie wytwarzania energii elektrycznej ([„Komentarze IEŚ”, 164](#)). W Estonii gaz ziemny wykorzystywany jest do celów grzewczych w zakresie ciepłownictwa miejskiego oraz w bojlerach, a więc w gospodarstwach domowych (65%). Poza tym ważną rolę odgrywa biomasa (35%). W 2023 r. na mniejszą konsumpcję gazu ziemnego wpłynęło kilka czynników. Po pierwsze, w latach 2022-2023 kilka elektrociepłowni z Estonii otrzymało zgodę na tymczasowe wykorzystywanie innych rodzajów paliwa (głównie ciężkiego oleju opałowego) do wytwarzania ciepła, ale w okresie jesienno-zimowym 2023/2024 zgody zostały zniesione. W konsekwencji powrót elektrociepłowni do wytwarzania ciepła w oparciu o gaz ziemny sprawił, że pod koniec 2023 r. znacznie wzrosła konsumpcja tego surowca, ale nie była tak istotna, aby zrównoważyć spadek w trakcie całego 2023 r. Po drugie, rząd kontynuował działania, których celem była redukcja zapotrzebowania na gaz ziemny w ciepłownictwie miejskim oraz w gospodarstwach domowych do celów grzewczych i w tym zakresie planuje zwiększyć udział odnawialnych źródeł energii (OZE). Po trzecie, rząd utrzymał regulacje zapewniające ochronę konsumentów przed rosnącymi cenami gazu ziemnego. Pomimo tego wiele osób poszukuje innych tańszych rozwiązań.

W 2024 r. można oczekiwać wzrostu konsumpcji tego surowca, z uwagi na brak możliwości wykorzystywania przez elektrociepłownie ciężkiego oleju opałowego oraz poprawę sytuacji gospodarczej (zgodnie z prognozami IMF w 2024 r. oczekiwany jest wzrost PKB o 2,4% wobec spadku w 2023 r. na poziomie 2,3%). Na ostateczny poziom zapotrzebowania wpłynie także cena surowca na giełdach międzynarodowych. Niemniej można oczekiwać kontynuowania przez rząd działań na rzecz zmniejszenia wykorzystania gazu ziemnego w gospodarce Estonii w kolejnych latach, przy częściowym wzroście udziału biometanu.

Wnioski:

- Poziom zapotrzebowania na gaz ziemny w państwach bałtyckich w ostatnich latach był ściśle skorelowany z ceną surowca na giełdach w Europie. Duży wzrost notowań, w efekcie manipulacji rynkiem przez Federację Rosyjską w 2021 r., sprawił, że poziom konsumpcji uległ znacznemu ograniczeniu (łącznie na Litwie, Łotwie oraz w Estonii w 2022 r. nastąpił spadek zapotrzebowania o 33% w porównaniu z 2021 r.).
- W 2024 r. można oczekiwać wzrostu konsumpcji, co może być spowodowane prognozowaną stabilizacją cen gazu ziemnego. Taka sytuacja może mieć miejsce w efekcie wysokiego poziomu napełnienia magazynów w Europie, co wpływa na spadek notowań. W obecnych uwarunkowaniach można oczekiwać, że surowiec będzie dostarczany m.in. poprzez terminal regazyfikacyjny w Kłajpedzie oraz

gazociąg GIPL łączący Polskę z Litwą. Ponadto w pierwszej połowie kwietnia 2024 r. powinny zakończyć się prace związane z naprawą gazociągu Balticconnector.

- Na poziom zapotrzebowania na gaz ziemny na Litwie, Łotwie oraz w Estonii duży wpływ w dłuższym horyzoncie czasowym będą miały przede wszystkim regulacje UE i trwający proces transformacji energetycznej, w tym m.in. działania na rzecz zwiększenia udziału OZE w bilansach energetycznych. W państwach bałtyckich panuje pełne przekonanie, że kolejnym etapem zwiększania bezpieczeństwa energetycznego będzie aktywizacja działań na rzecz realizacji projektów OZE. Ważnym elementem zwiększającym bezpieczeństwo tych państw jest m.in. członkostwo w Międzynarodowej Agencji Energii ([„Komentarze IEŚ”, nr 257](#))².

² Estonia przystąpiła do Międzynarodowej Agencji Energii w 2014 r., Litwa w 2022 r., natomiast Łotwa w 2024 r.